

Posudek školitele

Doktorand: Mgr. Andrea Alon (Valouchová)
Obor studia: Filologie – Románské literatury (specializace: hispanoamerická literatura)
Zahájení studia: 2005
Forma studia: prezenční (2005-2008)
kombinované (2008-2012)
Školitel: Doc. PhDr. Hedvika Vydrová
Školící pracoviště: ÚRS FF UK
Disertace: *Ďábel strážný*: téma identity v mexickém románu na přelomu tisíciletí
Rozsah: 166 str.
Datum odevzdání: září 2012

Mgr. Andrea Valouchová, provdaná Alon (nar. 1977) vystudovala na FF UK v Praze v letech 1996-2002 moderní filologii (obor francouzština-španělština). Studium prvního oboru ukončila v únoru roku 2002 obhajobou diplomové práce „Paris surréaliste“ a státní zkouškou z francouzského jazyka a literatury. V akademickém roce 2001-2002 strávila v rámci programu EU Erasmus letní semestr na Univerzitě v Salamance, kde se věnovala především studiu hispanoamerické literatury. Po návratu do Prahy uzavřela v září 2002 studium na FF UK státními zkouškami ze španělského jazyka a literatury.

V následujících letech působila jako lektorka a profesorka španělského a francouzského jazyka na různých středních a vyšších odborných školách a jazykových akademiích, v Jazykové škole hl. města Prahy a na katedře jazyků VŠE, a dále jako asistentka a překladatelka na argentinském velvyslanectví v Praze. V letech 2006 – 2009 byla na mateřské dovolené. Poslední tři roky vyučuje španělštinu na Obchodní akademii Holešovice.

Narůstající zájem Andrey Alon o hispanoamerickou literaturu a kulturu vyústil v rozhodnutí věnovat se této problematice i po skončení magisterského studia. V roce 2005 byla přijata do prezenční formy doktorského studia na FF UK, obor moderní filologie – románské literatury, se specializací hispanoamerická literatura – soudobá mexická próza.

V letech 2005 – 2008 doktorandka složila všechny atestace, předepsané studijním plánem. Účastnila se doktorského semináře, kde přednesla dva referáty o dílčích tématech připravované disertace. V červnu 2008 složila státní doktorskou zkoušku.

Již během tohoto období a zejména pak v čase následujícím, kdy pokračovala ve studiu v kombinované formě, se velice intenzívně a s velkým zaujetím věnovala shromažďování podkladů a materiálů primární i sekundární literatury pro svou disertaci. Toto konstatování může působit jako redundantní, protože podobné úsilí se u doktoranda připravujícího disertaci předpokládá. Ale v tomto případě šlo přece jen o odlišnou situaci.

V původním projektu disertační práce Mgr. Alon chtěla zmapovat současný mexický román zhruba od 80. let minulého století, a to v několika rovinách: postihnout jeho vývoj v historickém kontextu; na základě analýzy klíčových děl ukázat případné proměny jeho konstitutivních prvků; konfrontovat své závěry s kritickou recepcí nejnovější mexické prózy a zároveň posoudit dopad vlivů nakladatelské praxe a komerce na utváření obrazu nové literární produkce v Mexiku.

Podobný úkol by byl velice náročný, i kdyby byl realizován „zevnitř“ mexického literárního dění. O to náročnější se stal pro studentku, která nejen žila daleko od zdrojů, ale

kteřá se vzhledem ke svým pracovním a mateřským povinnostem ani nemohla ucházet o žádnou studijní stáž v daném regionu. Přesto Andrea Alon shromáždila neuvěřitelné množství knih, časopisů, studií, recenzí, kritik, výsledků anket a nakladatelských programů jak v klasické tak elektronické podobě. Dopisovala si se spisovateli, kritiky, univerzitami a nakladateli, využívala diplomatických a osobních kontaktů.

Nové poznatky využila v sérii článků, studií a rozhovorů, publikovaných elektronicky i tiskem. A také v návrzích na překlad některých titulů i v překladech samých. Je nesporné, že tyto její aktivity přinesly české odborné i laické veřejnosti nové poznatky a přispěly k rozšíření a prohloubení zájmu o literární dění v současném Mexiku. Nevyústily sice v ucelený tvar zamýšlené disertace, ale doktorandce umožnily nahlédnout na problematiku soudobé mexické prózy v její složitosti a dynamice a vymezit přesněji možné pole vlastního bádání.

Mgr. Alon zvolila nakonec jedno dílo a jeho analýzu jako výchozí bod pro obecnější postižení některých výrazných tendencí v mexické výpravné próze „na přelomu tisíciletí“ (tak nově vymezila časový rámec zkoumané látky) a jejich začlenění do širšího kulturního a literárního kontextu.

Tímto klíčovým textem se stal *Ďábel strážný* (Diablo guardián, 2003) Xaviera Velaska (nar. 1964). Román tehdy málo známého autora zprvu zaujal Andreu Alon neobvyklostí výpravného diskursu, bohatě vrstveným jazykem i příběhem, který se utvářel kolem ústřední ženské hrdinky, mladé ženy hledající sebe sama a své místo ve světě. Postupně v něm však začala nacházet možné odpovědi na některé otázky, které si kladla při obecných úvahách o povaze současného Mexika a jeho literární tvorby: představuje nejnovější mexická próza rozchod s tradicí, jak tvrdí četní kritici? Odmítá se podílet na utváření tzv. národní literatury? Jaký je její vztah k neliterární skutečnosti? A jak případně rozvíjí, modifikuje nebo neguje pojetí mexické národní identity – jeden ze stěžejních konceptů novodobého mexického myšlení?

Disertace je zajímavě rozvržena. Její vnitřní strukturace založená na střídání úhlu pohledu na týž problém nebo naopak vnášení nových, na první pohled jakoby „cizorodých“ témat do pojednávané problematiky, text dynamizuje a podporuje čtenářovu kritickou vnímavost vůči předkládaným analýzám a interpretacím. V úhrnu pak podtrhuje přesvědčivost dílčích i konečných závěrů.

V úvodní části „Originalita zakořeněná v tradici“ autorka zúročila již zmíněné dlouhodobé shromažďování dat a informací o povaze nejnovější mexické prózy. Není to však jakýsi „povinný“ literárně-historický rámec. Výstižně shrnuje kritické spory, týkající se dvou výrazných hnutí druhé poloviny 20. století – *Onda* a *Escritura* - a spojuje je jednak s dřívější tzv. juvenilní literaturou, která otevřela otázku tradice a vzpoury proti ní, jednak s pozdějším fenoménem - hnutím zvaným *Crack*, hojně diskutovaným na konci století. Oceňuji autorčin smysl pro úspornost, s níž postihla vše podstatné a zároveň si otevřela cestu k dalším úvahám o díle, jehož autor se v tomto klimatu přehodnocování tradice a hledání nových cest formoval. Tři aspekty, jež Andrea Alon pokládá za klíčové pro obecné postižení povahy nové prózy - generační rebelie, ženské postavy a topos města – tvoří i základní pilíře následujících analýz Velaskova románu.

Třetí část, věnovaná již *Ďáblu strážnému*, se soustředí na jeho narativní výstavbu: dvojí kompozici – pásmovou a kruhovou; dvojí vyprávěcí perspektivu, danou dvěma stěžejními postavami románu (hlavní hrdinkou Violetou a jejím „zpovědníkem“ a „mluvčím“ Pigem), chronotop cesty (který souvisí s již dřívě zmíněným významem města, ale také s putováním a nezakotveností) a chronotop prahu - hranice. Ta především vymezuje dva prostory a světy, v nichž se odehrávají peripetie hrdinčina života – Mexiko a Spojené státy americké, a je

zároveň důležitým významovým prvkem odkazujícím k hlavnímu tématu – hledání identity individuální i národní. A. Alon ještě poukazuje na pluralitu různých typů románu, jejichž prvky se dají v díle vysledovat (román postavy, formování, dobrodružný, pikareskní).

Jak již bylo řečeno, národní identita představuje jedno z nejfrekventovanějších témat moderní mexické sebereflexe (ať už na poli filozofie, vědy nebo umění a literatury) a je takto vnímána i vně Mexika. I v českém prostředí se této otázce věnovala nebo se jí alespoň dotkla řada prací hispanistů, historiků, uměnovědců nebo politologů. Z těch nejnovějších bych zmínila podnětnou disertační práci olomoucké latinoamerikanistky Markéty Riebové *Básník a kronikář. Reflexe hispanoamerické skutečnosti v prozaických textech Octavia Paze a Carlose Monsiváise* (Praha: FF UK, 2011), věnovanou dvěma velkým zjevům mexické literatury 20. století, jejichž dílo – básnické a esejistické – je s problémem vymezení „mexictví“ bytostně spojeno.

Andrea Alon vzala tento český precedens v úvahu a některých otázek pojednaných v práci Markéty Riebové se rovněž dotýká, byť odlišným způsobem. Novum její disertace spočívá jistě už v tom, že se zabývá jiným literárním žánrem – románem; dále pak v tom, že dílo z počátku tohoto století, které si zvolila za předmět svého zkoumání, nejen v mnoha ohledech narušuje kánon moderního mexického výpravného diskurzu a modeluje jeho novou podobu, ale také, a to především, vypovídá – prostřednictvím postojů a životních osudů své protagonistky – o jiném Mexiku, o Mexiku „hypermoderního“ (řečeno termínem, který Andrea Alon, ve shodě s Lipovetským, užívá) jedenadvacátého století.

Tématu identity je věnována čtvrtá, nejrozsáhlejší část disertace. Sestává z šesti kapitol a představuje téměř polovinu rozsahu celé disertace. Nicméně po jejím přečtení si uvědomíme, že vezmeme-li v úvahu množství dílčích analýz, interpretací, komparací a odkazů mířících dovnitř díla i mimo ně; mnohost a různost aspektů, o nichž pojednává, i variabilitu perspektiv, z nichž jsou nahlíženy; četnost citací primární i sekundární literatury, dojdeme k překvapivému závěru, že je vlastně stručná. Jejím určujícím rysem není rozsah, ale dosah toho, co je jejím obsahem. A také způsob, jakým je vystavěna: důslednost, s níž autorka postupuje od jednoho aspektu k dalšímu, a zároveň se vrací k již řečenému, úspornost a hutnost výrazu, komplexnost záběru a smysl pro detail.

Navzdory zmíněné různosti a mnohosti aspektů díla, o nichž tato část práce pojednává, je svým způsobem monotematická. Východiskem, ohniskem i cílem, k němuž neustále směřují všechny úvahy, je hlavní hrdinka (a také hlavní vypravěčka příběhu) Violetta alias Rosalba a její „antihrdinská“ rebelie proti všem a všemu, ale zejména proti sobě samé, proti všudypřítomné dualitě své osobnosti: dvě jména, dvojí kořeny, dvě rasy, Coatlicue a Panna Maria. Dcera a rodiče, modernost a tradice, absence hodnot a falešné hodnoty, cynický sarkasmus a svatouškovské pokrytectví, USA a Mexiko. Je zřejmé, že analýzy hlavní postavy jako vůdčího narativního elementu díla se neustále vrací k problému její identity a že Violettinu hledání sebe sama zároveň přesahuje rozměr jednoho individuálního osudu.

To potvrzují zejména kapitoly čtvrtá až šestá. V sledování duality světů, v nichž se Violetta pohybuje – mexického a severoamerického – se těžiště zřetelně posouvá k USA. Nejde jen o posun v prostoru, ale především v čase. USA (zastoupené dvěma megalopolými – New Yorkem a Las Vegas) ztělesňují novou éru supermanství a superkonzumu, života jako hry zacílené k sebeuspokojení. Andrea Alon přesvědčivě odkrývá, jak právě tyto rysy postupně vymezují Violettinu identitu „globalizované narcistní hyperkonzumentky“. Za skvělou a v české hispanistice (a myslím, že i mimo ni) novátorskou pokládám kapitolu věnovanou komiksu jako „kulturní referenci a možnosti ztotožnění.“ Není pochyb o tom, že v těchto částech práce autorka překračuje problematiku mexické identity a že usiluje o postižení některých podstatných rysů soudobých rozvinutých společností a možnosti jejich

vyjádření prostřednictvím literárního (či neliterárního) narativu. Ale v žádném případě neopouští výchozí text. Dokládají to i výborné postřehy o významové funkčnosti jmen a přezdívek Velaskových postav nebo analýzy jedinečného vypravěčského diskursu založeného na kolokviálním jazyce, který využívá slangu jak mexické španělštiny tak severoamerické angličtiny.

Poslední část „Mimeze versus fikce“ na první pohled vybočuje z celku práce. Jednak metodologickým nástrojem, jímž se stala teorie fikčních světů, jednak předmětem zkoumání - jiným textem od jiného autora. Román *Salon krásy* (Salón de belleza, 1999) i jeho autor Mario Bellatin (nar. 1960) jsou v časovém měřítku volnými soupeřícími s Xaviérem Velaskou a *Ďábla strážného*. Doktorandka využila důkladné znalosti Bellatinovy tvorby a *Salonem krásy* nastavila jistý druh zrcadla dílu Velaskovu, aby si mohla znovu položit otázku z úvodu disertace po rozchodu s tradicí a programovém odmítnutí tvorby pojímané jako „národní“ literatura. Podle ní oba autoři jsou tvůrci románu „na přelomu tisíciletí“, který je předmětem disertace, ale svým dílem představují dvě varianty jeho směřování. Na jedné straně „osobní literární osvobození“ u Maria Bellatina; osvobození nejen od Mexika, ale obecně od „aktuálního“ světa „za“ literárním textem, konstruovaném jako autonomní fikční svět; na straně druhé, v tvorbě Velaskově, zřetelný odkaz k „aktuálnímu“ světu (tj. především k Mexiku, byť nově pojatém jako nedílná součást globálního světa); a tím i přitakání kontinuitě mexické národní literatury.

Závěrem:

Mgr. Andrea Alon předložila velice zdařilou disertační práci. Podařilo se jí skloubit rozsáhlé materiálové studium soudobého mexického románu a jeho kritické reflexe se schopností hloubkové analýzy jednoho textu. Rozsáhlý a jazykově i skladebně náročný román *Ďábel strážný* Xaviéra Velaska podrobila důkladnému a detailnímu rozboru v různých rovinách a z různých perspektiv, aniž by ztratila ze zřetele výchozí otázku – jaký je dnešní mexický román, zejména s hlediska kontinuity či naopak přetržení tradice mexické národní literatury - a jak se na jeho utváření a podobě podílí právě román Velaskův. Při hledání odpovědi přesáhla v mnoha ohledech původní zadání.

Její disertace 1) je přínosem pro kritické zhodnocení Velaskova románu, a to i po devíti letech od jeho vydání; 2) je vkladem do kritické a literárně historické reflexe vývoje a stavu soudobé mexické výpravné prózy; 3) je zajímavým příspěvkem do diskuse o mexické národní identitě z hlediska stavu globalizujícího se světa na počátku 21. století.

K přednostem práce patří též poučené zacházení s primární a sekundární literaturou, již zmíněná dynamická a přehledná struktura a v neposlední řadě kultivovaný jazyk. Uznání též zaslouží autorčino úsilí a značná invence při překladu rozsáhlých a jazykově obtížných ukázek z Velaskova románu. Bylo by dobré, kdyby práce vyústila v nějakou publikaci.

Disertace Mgr. A. Alon splňuje všechny požadavky kladené na doktorské disertační práce a doporučuji, aby byla přijata k obhajobě.

